

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid
Duveds skola i Åre kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsytande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Duveds skola den 22-23 maj 2019. Besöket genomfördes av Sofia Ydrefors och Tobias Thorén. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete för att leda och utveckla ämnet så att ämnet får en status likvärdig med andra ämnen. Vidare behöver rektorn skapa förutsättningar för att lärarna som undervisar i svenska som andraspråk får handledning och förutsättningar för samverkan.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet av elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det görs en språklig bedömning om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete så att all undervisning ges på en åldersadekvat nivå och att eleverna utmanas kognitivt och språkligt.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att alla elever ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att tjänstefördelningen utgår från lärares behörighet. Det är tydligt för såväl elever som lärare att undervisningen utgår från kursplanen i ämnet. Däremot är ämnets status och roll oklar på skolenheten. Kunskap och medvetenhet om ämnet behöver spridas inom organisationen för att höja ämnets status. Lärarna som undervisar i svenska som andraspråk behöver också få möjligheter till handledning och samverkan för att utveckla ämnet.

Behörighet och kompetensutveckling

En av tre lärare som undervisar i svenska som andraspråk är behörig i ämnet. Rektorn har organiserat så att den behöriga läraren undervisar i separata grupper i ämnet. En legitimerad lärare med behörighet i svenska undervisar i samlad klass² och läraren i förberedelseklassen är icke legitimerad. Det saknas handledning för de obehöriga lärarna och även den behöriga läraren efterfrågar handledning eftersom hen är nyutbildad. Huvudmannen har genomfört en kompetensutveckling i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt där även den behöriga läraren har deltagit. Men kunskaper och erfarenheter från denna insats har inte spridits vidare i organisationen.

Organisering

Rektorn har organiserat undervisningen i svenska som andraspråk i dels en förberedelseklass för nyanlända elever, dels i separat undervisning för svenska som andraspråk. Utöver dessa undervisningsgrupper läser ett fåtal elever i samlad klass tillsammans med ämnet svenska. Det gäller elever med norska som modersmål eller elever som läst svenska som andraspråk i samlad klass under många år. Vidare är det tydligt för lärare och elever vilken kursplan elever undervisas och bedöms utifrån.

Utveckling av ämnet

Resultaten i alla ämnen följs upp, vilket även gäller för resultaten i svenska som andraspråk. Uppföljningen av elevers resultat är organiserat så att lärarna först enskilt analyserar bakomliggande faktorer till resultaten, vilka sedan rektorn följer upp vid mitten och i slutet av terminen. Betygsresultat och resultat på nationella prov i ämnet analyseras utifrån olika parametrar, till exempel om det finns skillnader mellan flickors och pojkars resultat.

Svenska som andraspråk är organiserat på samma sätt som andra ämnen vad gäller schema och lokaler, men ämnet har inte en likvärdig status. Det saknas en förståelse för förutsättningar och behov vad gäller elever med annan språkbakgrund. Det saknas också forum för ämnesövergripande samverkan mellan svenska som andraspråk och övriga ämnen.

² Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete för att leda och utveckla ämnet så att ämnet får en status likvärdig med andra ämnen. Vidare behöver rektorn skapa förutsättningar för att lärarna som undervisar i svenska som andraspråk får handledning och förutsättningar för samverkan.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver utveckla verksamheten så att svenska som andraspråk får en status likvärdig med andra ämnen. Det handlar om att öka kunskapen om ämnet svenska som andraspråk på skolan genom att skapa förutsättningar för samverkan mellan lärare som undervisar i svenska som andraspråk och andra ämneslärare inom skolan. Det handlar också om att lärarna som undervisar i svenska som andraspråk behöver få handledning för att utveckla undervisningen i ämnet samt förutsättningar för samverkan med lärare i svenska som andraspråk vid andra skolor.

Av skollagen framgår att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten utifrån elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn med utgångspunkt från de nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevernas lärande och utveckling.³ Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn inleder ett arbete för att öka kunskapen om ämnet svenska som andraspråk på skolan. Det handlar om att öka kunskapen om ämnet i skolan och hur andraspråksperspektivet kan vara en del i övrig ämnesundervisning. Det handlar också om att skapa förutsättningar så att ämnet blir likvärdigt andra ämnen.

Samverkan mellan lärare som undervisar i svenska som andraspråk och andra lärare kan leda till ökad kunskap om ämnet och på så sätt skapa goda förutsättningarna för elevernas utveckling. Till exempel genom att öka lärares kunskaper om undervisning av flerspråkiga elever och hur stöttning kan ges i andra ämnen genom att skapa en samsyn hur man arbetar med ord och begrepp.

Skolinspektionen rekommenderar också att rektorn inleder ett arbete med att öka förutsättningarna för samverkan för lärare som undervisar i ämnet. Lärarna i svenska som andraspråk ingår inte i något ämneslag på skolan och har små möjligheter att samverka. Samverkan i ämneslag för svenska som andraspråk vid skolan har inletts men lärarna saknar nätverk och handledning med behöriga lärare i ämnet. Handledning och samverkan är en förutsättning för att lärarna ska kunna utveckla ämnet.

³ Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s. 28

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det inte görs någon språklig bedömning av elevers behov att läsa svenska som andraspråk. Det görs inte heller någon bedömning av om elevens behov av att läsa ämnet kvarstår.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Det är rektorn som bedömer och beslutar vid inskrivningssamtalet om eleven ska läsa svenska som andraspråk. Beslutet föregås inte av en individuell språklig bedömning. Elever som tidigare läst svenska som andraspråk fortsätter att läsa ämnet per automatik. Utredningen visar att någon elev har bytt från svenska till svenska som andraspråk men att det inte görs någon regelbunden uppföljning om elever behöver byta ämne.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn behöver säkerställa att det görs en språklig bedömning av om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver se till att det görs en språklig bedömning om elever behöver läsa svenska som andraspråk. Det handlar om att göra en språklig individuell bedömning av om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår över tid.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att säkerställa att det görs språkliga bedömningar huruvida elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår. Det är rektorn som bedömer om eleven ska läsa svenska som andraspråk. Det görs vid inskrivningssamtalet. Bedömningen föregås inte av en språklig bedömning av elevens kunskaper. Det görs inte heller en systematisk uppföljning av om elevers behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår.

Skolförordningens skrivning om att elever ska läsa svenska som andraspråk, om det behövs, tydliggör att skolan behöver göra en individuell språklig bedömning samt en återkommande uppföljning av huruvida eleven fortsatt behöver läsa ämnet. Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det.

Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk så när tanke och språk är på samma nivå kan det vara så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.⁴

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att undervisningen planeras och genomförs så att eleverna under sin tid i årskurs 7 – 9 får del av hela det centrala innehållet i kursplanen.

Undervisningens innehåll

Planeringen i svenska som andraspråk omfattar de kunskapsområden som ingår i kursplanen för svenska som andraspråk. Vidare innehåller undervisningen i svenska som andraspråk de moment som särskiljer ämnet från svenska till exempel ord och begrepp, språkliga strategier, ordbildning och uttal. Kursplanen i svenska som andraspråk aktualiseras även i samband med att kunskapskraven diskuteras med eleverna.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att eleverna har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att delar av undervisningen bedrivs på en hög nivå, håller en god kvalitet och innehåller ett andraspråksperspektiv, medan andra delar av undervisningen inte bedrivs på en åldersadekvat och tillräckligt kognitiv

⁴ Nationellt centrum för svenska som andraspråk; <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andraspr%C3%A5k-1.107734>

utmanande nivå. Det har i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjligheter att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen i svenska som andraspråk är utformad på olika sätt i förberedelseklassen och i separat klass. Det som är gemensamt för undervisningen är att den utgår från ett andraspråksperspektiv och kännetecknas av flera framgångsfaktorer för andraspråksinläring. Lärarna undervisar till exempel i ord- och begreppsförståelse samt meningsbyggnad och uttal. En av lärarna använder cirkelmodellen som metod vid läsning av litteratur vilket innefattar förförståelse innan läsningen, förklaringar av begrepp under läsningen samt bearbetning av texten efteråt. En annan lärare använder repetition och ordlistor som metod vid läsning. Lärarna använder även modellering och mallar för att ge eleverna exempel på hur de kan skriva olika typer av texter.

Undervisningsmiljön beskrivs som öppen och tillåtande av såväl lärare som elever och eleverna beskriver att de känner sig trygga när de ska tala i klassrummet. Eleverna ges också möjlighet att använda sitt starkaste språk, såväl modersmålet som engelska, som ett redskap för att förstå och förklara undervisningens innehåll. Lärarna är uppmuntrande men det saknas en tydlighet kring vad som krävs för att få godkänt betyg.

Undervisningens nivå

Det varierar hur undervisningen på skolan ligger på en åldersadekvat nivå. Delar av undervisningen behandlar ett åldersadekvat innehåll på en anpassad kognitiv nivå medan delar av undervisningen inte gör det. Detta gäller den skönlitteratur som eleverna arbetar med samt en del metoder som används vid bearbetning av texter.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning ges på en åldersadekvat nivå och att eleverna utmanas både kognitivt och språkligt.

Skolinspektionen bedömer att all undervisning i svenska som andraspråk behöver planeras och genomföras så att den blir åldersadekvat och utmanar eleverna i deras kognitiva och språkliga utveckling. Det handlar om att eleverna ges en undervisning på rätt nivå och med god kvalitet så att de har möjlighet att nå så långt som möjligt i ämnet.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt skolförordningen ska eleverna ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs på en sådan nivå och med en sådan kvalitet att eleverna når så långt som möjligt i ämnet. Undervisningen i svenska som andraspråk utgår från ett andraspråksperspektiv men delar av undervisningen behöver planeras och genomföras på en åldersadekvat nivå och med en kvalitet som ger eleverna goda förutsättningar att nå kunskapskraven för ämnet. Då nyanlända elever behöver så väl kognitiv som språklig

utmaning och utveckling är det viktigt att undervisningen utgår från elevernas förutsättningar och kunskapsnivå.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen både planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet och uppmuntras att kommunicera såväl muntligt som skriftligt. Det förekommer diskussioner i undervisningen där lärarna styr interaktionen och fördelar medvetet ordet mellan eleverna. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevers möjligheter att kommunicera på svenska

Det finns i planeringen och genomförandet av undervisningen ett fokus på att eleverna ska få många tillfällen att kommunicera muntligt och skriftligt. Utredningen visar att eleverna får möjligheter att kommunicera genom gemensamma diskussioner, muntliga redovisningar, diskussioner i par, grupp eller helklass samtidigt som klimatet i klassrummet är tillåtande. Diskussionerna varvas med läs- och skrivuppgifter.

Av lektionsobservationer och intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen innehåller kommunikation av olika slag. Lärarledda genomgångar genomförs i dialogform med klassen där lärare uppmuntrar eleverna att vara aktiva genom frågor och reflektioner. De lärarledda genomgångarna varvas med elevdiskussioner i par och i mindre grupper. Den muntliga kommunikationen varvas med enskilt skrivande och läsande. Lärarna har skapat ett tillåtande klimat i klassrummen så att eleverna känner sig bekväma med att uttrycka sina åsikter och reflektioner. Såväl flickor som pojkar är aktiva i kommunikationen.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 mars 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare

Signerat av: Sofia Lindstrand

X Sofia Ydrefors

Föredragande

Signerat av: Sofia Ydrefors

I handläggningen av ärendet har även utredarna Tobias Thorén och Hanna Antonsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

På Duveds skola årskurs 7 -9 läser 13 elever svenska som andraspråk. Av dessa läser 5 fem elever i förberedelseklass, sju elever i separat SVA-undervisning och en elev i samlad klass med svenska. En av tre lärare är behöriga i ämnet.